

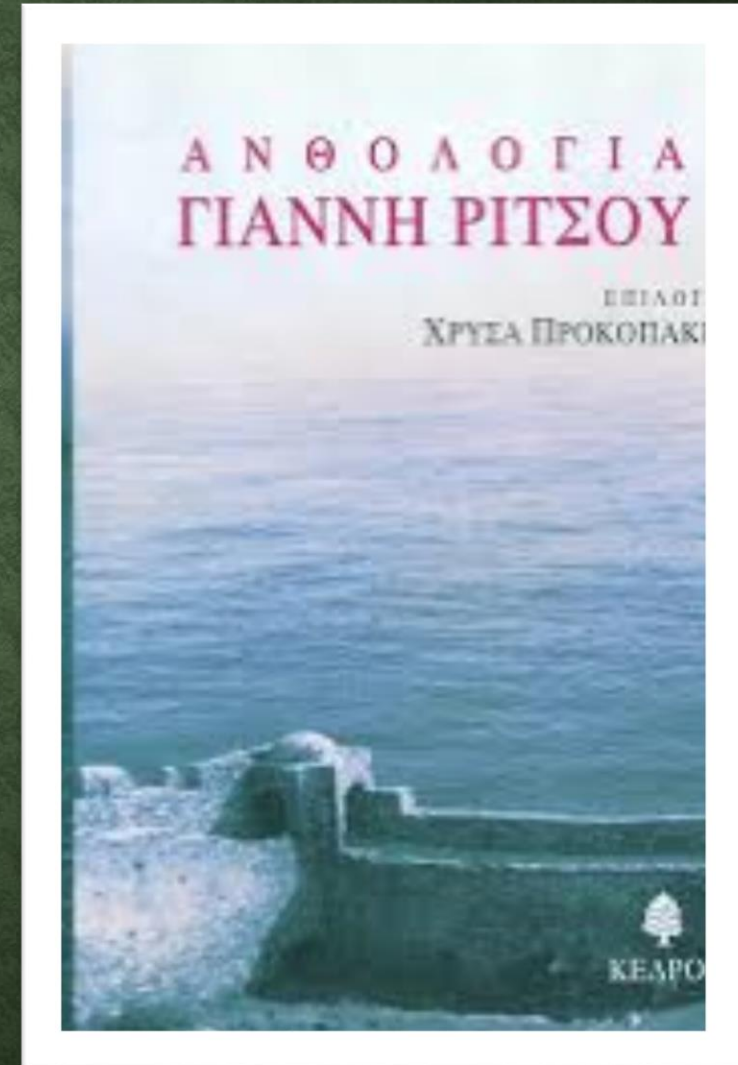
ΣΕΝΑΡΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ

εκπονήθηκε από τη Στριφτόμπολα Αλεξάνδρα,
κατά τη χρονική περίοδο: 13/2/2017-14/4/2017,
δοκιμάστηκε για πρώτη φορά τον Μάρτιο 2017,
στο 5^ο ΓΕΛ Νέας Σμύρνης.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΉ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Θεωρώ πολύ σημαντικό όταν οι μαθητές γνωρίζουν έναν δημιουργό, να έρχονται σε επαφή με ένα ικανό κομμάτι του έργου του, ώστε να κατανοούν και να συγκρατούν κάποια αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά. Δεν νομίζω ότι αυτό επιτυγχάνεται με την προσέγγιση ενός μόνο ποιήματος ή ενός αποσπάσματος πεζογραφικού. Με αυτήν την έννοια, συμφωνώ με μια πρόταση η οποία χρόνια συζητείται για διδασκαλία ολόκληρου έργου. Αυτό εγείρει βέβαια μεθοδολογικά ζητήματα καθώς και το πρόβλημα ότι μπορεί τα παιδιά μέσα σε μια χρονιά να έρθουν σε επαφή, το πολύ με δυο πεζογράφους ή τρεις ποιητές. Όμως εξασφαλίζεται ένας πιο ολοκληρωμένος τρόπος προσέγγισης αυτών.

ΕΝΑ ΠΡΩΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ

Τι θέλω, τι πρέπει να μάθουν οι
μαθητές/τριες για τον
συγκεκριμένο Ποιητή;

Γιάννης Ρίτσος

ΣΚΟΠΟΣ

η εισαγωγική επαφή των μαθητών/τριών με ένα μέρος της ποίησης του Γιάννη Ρίτσου, η πρόκληση αισθητικής ανταπόκρισης, η γνώση ότι ο συγκεκριμένος ποιητής σφράγισε, μαζί με αρκετούς άλλους, την ποιητική παραγωγή του 20^{ου} αιώνα.

ΣΤΟΧΟΙ

μαθησιακοί

1. ανάγνωση/ακρόαση αντιπροσωπευτικών ποιημάτων από την πλούσια παραγωγή του Γιάννη Ρίτσου.
2. Συνειδητοποίηση του εύρους της ποιητικής του παραγωγής ως προς τον όγκο, ως προς τον χρόνο, ως προς τη φόρμα και ως προς τα θέματα.
3. Κατανόηση της στενής σχέσης του ποιητικού έργου του Γιάννη Ρίτσου με την πολυτάραχη ζωή του και τους βασικούς πόλους του βίου του: **ποίηση και επανάσταση.**
4. Συζήτηση για τις αισθητικές αναζητήσεις του Γιάννη Ρίτσου, για τη σχέση του με άλλους ποιητές, για τα μοτίβα που χρησιμοποιεί, για τα βασικά υλικά με τα οποία συνθέτει το ποιητικό του έργο, για τις πηγές έμπνευσής του.

παιδαγωγικοί

1. Προσέγγιση στο πώς διαβάζουμε/ακούμε ποίηση.
2. Εξοικείωση με την ακρόαση μελοποιημένης ποίησης, αισθητική αποτίμηση αυτής.
3. Επεξεργασία ενός ποιητικού κειμένου σε συνεργασία με συμμαθητές και με αξιοποίηση υλικού κριτικής στο έργο.
4. Προσπάθεια κατανόησης και αποκωδικοποίησης του ποιητικού λόγου, αφού έχουν δοθεί ορισμένα βασικά «κλειδιά» για τα παραπάνω.
5. Παραγωγή πρωτότυπης δουλειάς με αφορμή το έργο ενός ποιητή.

ψηφιακού γραμματισμού

1. εντοπισμός και αξιολόγηση ιστοσελίδων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μια εργασία.
2. γνωριμία με τις ιστοσελίδες των Πανεπιστημίων Αθήνας και Θεσσαλονίκης για την ελληνική γλώσσα και φιλολογία, το Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, την ιστοσελίδα του ΕΚΕΒΙ, καθώς και αυτές των εκδοτικών οίκων.
3. εργασία και συνεργασία μέσα από μια κλειστή ομάδα στο **fb**, εξοικείωση με την εξ αποστάσεως μάθηση και συνεργασία.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΝΑ ΔΙΔΑΞΟΥΜΕ ΡΙΤΣΟ

1. Ένα βασικό χρονολόγιο της ζωής και του έργου του (1909-1990).
2. Στοιχειώδης γνώση της περιοδολόγησης του έργου του.
3. Βασικά θέματα γύρω από τα οποία κινήθηκε η ποίησή του
4. Ζητήματα ποιητικής

Η ΠΟΛΥΤΑΡΑΧΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΖΩΗ

γέννηση στη Μονεμβασιά, Πρωτομαγιά 1909 (ο τόπος είναι παρών στην ποίησή του), οικονομική κατάρρευση της οικογένειας, φυματίωση και θάνατος αδελφού και μητέρας, 1921, εγκλεισμός του ιδίου στο σανατόριο της «Σωτηρίας», 1926, εγκλεισμός του πατέρα, 1932, και της αγαπημένης αδελφής Λούλας 1936, στο ψυχιατρείο, θάνατος αυτών.

- *Ένα σπίτι κλειδωμένο με πολλή σκόνη στα έπιπλα/με τους καθρέφτες ως κάτω σκεπασμένους./Κανένας δεν κυκλοφορεί εκεί μέσα./Κάποτε κάποιοι ζούσαν ύστερα πέθαναν. (Παλιά μαζούρκα σε ρυθμό βροχής)*
- *Ό,τι αγάπησα μου το πήρε ο θάνατος κ' η τρέλλα (Το τραγούδι της αδελφής μου)*

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ Η ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΕΥΣΗ

- στη «Σωτηρία» μυείται στις κομμουνιστικές ιδέες. Ζει την περιπέτεια της Αριστεράς, καταστρέφεται μέρος του έργου του μέσα σε αυτήν, εξορίζεται, κακοπαθαίνει περαιτέρω η υγεία του. Ταυτόχρονα ταλαντεύεται, απογοητεύεται, κρίνει αλλά και αρέσκεται στη δόξα:
- *Το πιο μεγάλο εμπόδιο για να σκεφτώ ως το τέλος είναι η δόξα (Πέτρες)*
- Μέσα από όλες αυτές τις περιπέτειες, δομείται ένας ποιητικός λόγος πλήρης αλληγορίας και υπαινικτικότητας. Άλλοτε για να ξεφύγει τη λογοκρισία και άλλοτε για να ξεφύγει τον κομματικό έλεγχο :
- *Καλό προσωπείο σε δύσκολους καιρούς, ο μύθος. (Μονόχορδα, 1979)*

Πέτρος Κουλουφάκος, *Αντί*, περίοδος Β', τεύχος 23, 19/7/1975, σελ. 26-27, «Πέντε φάσεις στην ποιητική σταδιοδρομία του Γιάννη Ρίτσου»

1. Φάση της πρώιμης αγωνιστικότητας: 1930-1936 (*Τρακτέρ- Πυραμίδες*)

Στ' αρχαίο σεντούκι τὰ άχρηστο που τόκλεισε η σκουριά,/το στίχο μου δεν ψάχνω εγώ τα βράδια να τον έβρω,/πάνω στ' αμόνι τον χτυπώ με τη χοντρή βαρειά/και του χαρίζω την ψυχή, τη φλέβα μου, το νεύρο. (Πυραμίδες)

1. Φάση της ώριμης αγωνιστικότητας: 1935-1943

2. Φάση της αγωνιστικής πράξης: 1942-1956

3. Φάση του διαλόγου με τα πράγματα: 1956-1960

4. Φάση της εξοικείωσης με τη μοίρα: 1959-1972

*Στέφανος Διαλησμάς, Εισαγωγή στην ποίηση του Γιάννη Ρίτσου,
επικαιρότητα, Αθήνα 1999*

1. 1926-1936: η προετοιμασία
2. 1935-1943: η δοκιμασία
3. 1942-1955: η επιστροφή στις ρίζες και η επικαιρότητα
4. 1956-1971: η ωριμότητα
5. 1970 και εξής: η συνέχεια

Κάπως αντίστοιχη είναι και η περιοδολόγηση του Χρίστου Αλεξίου, στο περιοδικό *Ουτοΐα*:

1. Πρώτη εμφάνιση: ως το 1935, ποίηση κοινωνική, παραδοσιακός στίχος, αναζητήσεις
2. 1935 και εξής: με ελάχιστες εξαιρέσεις (Επιτάφιος) εγκαταλείπει τον παραδοσιακό στίχο και υπερβαίνει τη διάσταση ανάμεσα στον κοινωνικά στρατευμένο άνθρωπο και τον υπαρξιακά αστράτευτο διανοούμενο.
3. 1936-1941: πολύ οδυνηρά γεγονότα. Το τραγούδι της αδελφής μου οδηγεί τον Παλαμά να πει: Παραμερίζουμε ποιητή για να περάσεις. Λυρισμός, υπαρξιακές αγωνίες.
4. 1942-1952: ποιήματα εμπνευσμένα από την τύχη της Αριστεράς και τις προσωπικές περιπέτειες.
5. 1952-1967: κομβικό ποίημα: *Ανυπότακτη Πολιτεία*
6. 1967-1974: *Γκραγκάντα*: πράξη αντίστασης στην πολιτική καταπίεση

ΒΕΛΟΥΔΗΣ στην *Επιτομή*, (ιστορική ανθολόγηση του ποιητικού έργου του Γιάννη Ρίτσου, *Κέδρος 1977*)

1926-1936: « Από την αμφισβήτηση στην εξέγερση». νεορομαντική-νεοσυμβολιστική ποίηση

1936-1943: «Από την καταπίεση στην Αντίσταση», φυγή, λυρισμός (λογοκρισία)

1944-1955: «Από την ανταρσία στη συντριβή», ένταση βιωμάτων:

Τι ναν τα κάνεις τα ονόματα; Δεν έχει ονόματα ο θάνατος (Οι γέροντες κι η σιγαλιά)

«Μέσα από μιαν ιδιοφυή και πρωτοφανέρωτη στη νεοελληνική ποίηση σύντηξη και σύζευξη των πιο ετεροθαλών εκφραστικών τρόπων (δημοτικοί αντίλαλοι, συμβολιστικοί υπαινιγμοί και υπερρεαλιστικά άλματα) ξεπηδάει μια πολύβουη και πολύκορμη και εντούτοις μονόκορμη και μονόψυχη, αγωνιώσα και εντούτοις αγωνιζόμενη Ελλάδα –έκπαγλο πλάσμα μιας ποιητικής φαντασίας που ξέρει να μετουσιώνει τα διαχρονικά στοιχεία της παράδοσης, το Μεγαλέξαντρο με το Μακρυγιάννη, το Σολωμό με τον Παπαδιαμάντη, την Μπουμπουλίνα με τη Γοργόνα, την Παναγιά με την Αρετούσα, το Διγενή και τους Ακρίτες με τους κλέφτες και τους αντάρτες, σε μια ιστορικά και συνειδησιακά καταξιωμένη συγχρονία.»

Προσεγγίσεις στο έργο του Γιάννη Ρίτσου, σελ. 24

1956-1966: «Από τη διάλυση στην ανάλυση», η πρώτη ειρηνική δεκαετία της ζωής του/ επίσκεψη στη Σοβιετική Ένωση/ φαινόμενα «διάλυσης» στον κόσμο του. *Ο κύκλος των Πραγμάτων, ο κύκλος των χορικών, ο κύκλος της Τέταρτης Διάστασης, Οι γερόντισσες κ' η θάλασσα, Το χορικό των σφουγγαράδων.*

1967-1976: «Από την ανάλυση στη σύνθεση», Δικτατορία

ΠΡΟΚΟΠΑΚΗ- ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

1930-1936: πρώτη εμφάνιση

1937-1943: η περίοδος της λυρικής έκρηξης

1944-1955: ποιήματα των αγώνων και της εξορίας. Την εποποιία της Αντίστασης αλλά και τον τραγικό της επίλογο ανασυνθέτουν δημιουργικά τα δίδυμα έργα *Ρωμιοσύνη, Η Κυρά των Αμπελιών* (1945-1947). Αντλώντας από το βάθος του τοπίου, ο ποιητής εισχωρεί στο βάθος του χρόνου, για να αναγάγει τον μαχόμενο ελληνισμό σε σύμβολο αντίστασης και ελευθερίας. Ακρίτες, κλέφτες του '21 κι αντάρτες πολεμούν μαζί τον κατακτητή. Σε αντιστοιχία, η αναβίωση της παράδοσης με δημοτικούς ρυθμούς, τρόπους και παραστάσεις γονιμοποιεί τον μοντέρνο, κάποτε υπερρεαλίζοντα, στίχο στις επικολυρικές αυτές συνθέσεις. Όλα αυτά τα έργα θα ενταχθούν στη συλλογή με τον εύγλωττο, σολωμικής απήχησης, τίτλο *Αγρύπνια* (1941-1953). *Πέτρινος Χρόνος, Ημερολόγια Εξορίας, Οι γειτονιές του Κόσμου, Καπνισμένο Τσουκάλι, Ανυπόταχτη Πολιτεία.*

1956-1966: η περίοδος των υψηλών συλλήψεων: *Τέταρτη Διάσταση*. Αρχαιόθεμα ποιήματα, μεγάλες συνθέσεις και ολιγόστιχα ποιήματα.

1967-1971: Δικτατορία, απογοήτευση από Τσεχοσλοβακία- διάσπαση ΚΚΕ. *Πέτρες-Επαναλήψεις- Κιγκκλίδωμα*: απορροφάνισμός. Μονόλογοι: υπαρξιακή αγωνία, Τρωικός Πόλεμος, η ιστορία μια επανάληψη παθών, το «μέγα τίποτα» κυριαρχεί.

Τούτο το φως/το μόνο/πάνω ψηλά στο βουνό,/το ανέβασαν οι σκοτωμένοι./Δεν το θυμάσαι;

Αυτά που χάθηκαν/αυτά που δεν ήρθαν/μην τα κλαις./Αυτά που τά 'χες/και δεν τά' δωσες/κλάφ' τα.

*Την ίδια εκείνη νύχτα/λίγο μετά την πυρκαγιά/το ξύλινο άλογο/πελώριο κούφιο/χωρίς τους οπλίτες στα σπλάχνα του/άνοιξε τα σαγόνια του/χωρίς δόντια/μίλησε:/Τάχα τους Τρώες απατήσατε/ή μήπως τον εαυτό σας;/Το αίμα κυλούσε ως κάτω στ' ακρογιαλί.
(Χάρτινα, 1971-1974)*

1972-1983: «Ολόκληρη την ποίηση του Ρίτσου την διαπερνά το αισθησιακό ρίγος. Εγρήγορση και απόλαυση όλων των αισθήσεων. Μας πλούτισε με ζωηρά χρώματα, γεύσεις, μυρωδιές, μουσικά ακούσματα της καθημερινότητας. Η σωματική, ερωτική σχέση του με τα πράγματα και το ανθρώπινο σώμα («συστολή του απείρου») γεννά αισθήματα και νοήματα. Ο ερωτισμός, συχνά υποδόρειος, και κρυπτικός, στην περίοδο αυτή αποκαλύπτεται μ' ένα λόγο απελευθερωμένο, τον «σάρκινο λόγο» (τίτλος της τελευταίας σύνθεσης του τριπτύχου *Τα ερωτικά, 1980-81*)

Σε σήκωσα στα χέρια μου/και πέταξα.

Ούτε απόψε πανσέληνος./Ένα κομμάτι λείπει./Το φιλί σου. (Γυμνό Σώμα, 1979)

Έκανες μια τρύπα στο χαρτί./μπήκε ο άνεμος./έφερε το ποίημα. (Τρίστιχα, Διακοφτό, 25.3.82)

Με παρελάσεις, με ηρώα, με στεφάνια-/τι πένθος: να θυμόμαστε πάλι/πόσο οι νεκροί είναι ξεχασμένοι. (Τρίστιχα, Διακοφτό, 25.3.82)

Άδειο το σπίτι. Τα παράθυρα κλειστά./Γυμνή, παλλόμενη, απλωμένη στο κρεβάτι/η απουσία του σώματός σου. (Τρίστιχα, Αθήνα, 31.3.82)

ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΚΙΝΗΘΗΚΕ Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ

- Ο Γιάννης Ρίτσος, στην εξηντάχρονη παραγωγή του, έγραψε σχεδόν για καθετί ανθρώπινο: έρωτας, επανάσταση, πόνος, θάνατος, μοναξιά, φθορά, μνήμη, αδελφική αγάπη, πατρική/μητρική αγάπη, απώλεια, απογοήτευση, διλήμματα.
- Ποίηση επανασταστική και υπαρξιακή.

Περίπου

Παράταιρα πράγματα παίρνει στα χέρια του- μια πέτρα,/ένα σπασμένο κεραμίδι, δυο καμένα σπέρτα,/το σκουριασμένο καρφί στον απέναντι τοίχο,/ το φύλλο που μπήκε απ' το παράθυρο, τις στάλες/ που πέφτουν απ' τις ποτισμένες γλάστρες, τ' άχυρο εκείνο/πού'φερε χτες ο αέρας στα μαλλιά σου, - τα παίρνει/κι εκεί στην αυλή του χτίζει περίπου ένα δέντρο. /Σ' αυτό το «περίπου» κάθεται η ποίηση. Τη βλέπεις; (Μαρτυρίες)

Πώς αφήσαμε τις ώρες μας και χάθηκαν, πασχίζοντας ανόητα/να εξασφαλίσουμε μια θέση στην αντίληψη των άλλων. (Αγαμέμνων, 1966-1970)

Να φυλαχτείς από τι; Και με τι τρόπο; Δε με λυγίσανε οι Τρώες-/τίποτα ο φόβος δεν είναι του εχθρού μπροστά στο φόβο του φίλου/που ξέρει τις κρυφές πληγές κ' εκεί σημαδεύει. (Αίας, 1967-1969)

Να μας, εδώ,/νικητές τάχα (νικημένοι) έχοντας φέρει σε πέρας/ένα «μεγάλο σκοπό» που δεν τον θέσαμε εμείς στον εαυτό μας (Επιστροφή της Ιφιγένειας, 1971-1972)

Ειδικά προς το τέλος, η επίγνωση και η αυτοκριτική εντείνονται.

Ας ακούσουμε κάποια *Μονόχορδα* (1979):

Στο σώμα μου διδάχτηκα τον κόσμο.

Έτσι περάσανε τα χρόνια- λύκοι, λέξεις και φεγγάρια.

Δεν ήταν χαστούκια· χειροκροτήματα ήταν. Σου αφήσαν/σημάδια.

Ανάβω στίχους να ξορκίσω το κακό που πλάκωσε τη χώ/ρα.

Σώμα περιφραγμένο- συστολή του απείρου.

Τι ήσυχα που γκρεμίζεται μέσα στην ποίηση ο χρόνος.

ΠΟΙΗΤΙΚΗ

- Ο Ρίτσος γράφει μεγάλες συνθέσεις. Το νόημα προσεγγίζεται από την ανάγνωση μεγάλων στροφικών ενοτήτων.
- Παράλληλα, και σε όλη τη διάρκεια της ποιητικής του παραγωγής, γράφει και ολιγόστιχα ποιήματα, κάποια από τα οποία κινούνται στην ίδια θεματική με τα μεγάλα.
- Αξιοποιεί στοιχεία από την παραδοσιακή ποίηση αλλά στην ουσία: θέματα, μοτίβα, στίχος, τρόποι προσέγγισης του περιεχομένου είναι μοντέρνα.
- Λόγος πληθωρικός, εικονοπλασία, χρώματα, ήχοι, πράγματα, μυρωδιές, παραστατικότητα, θεατρικότητα.

•Ενώ η γλώσσα της επιστήμης είναι αναλυτική, η γλώσσα της ποίησης είναι συνθετική, παραστατική. Στην προκειμένη περίπτωση το μεγαλύτερο πανεπιστήμιο είναι η ομιλία του λαού...Λέει ένας επιστήμονας: «Σήμερα το πρωί σηκώθηκα νωρίς, άνοιξα το παράθυρο, είδα τον ουρανό, ήταν όμορφη μέρα, βγήκα στο δρόμο, έφτασα στο γραφείο, συνάντησα τους συναδέλφους μου». Όλοι οι τύποι των ρημάτων που χρησιμοποιεί είναι στον ίδιο χρόνο, ακίνητοι. Ενώ ένας αγρότης θα πει: «Ξύπνησα πρωί πρωί, ανοίγω το παράθυρο, πω πω μια μέρα, χαρά Θεού, να και η γειτόνισσα, ε κυρά Λένη, τι κάνεις, κομήθηκε καλά το παιδί; Εδώ το ρήμα κινείται, οι χρόνοι εναλλάσσονται, μ'έναν τρόπο που να δείχνουν τις συναισθηματικές αλλαγές, το εσωτερικό κυμάτισμα. Αυτά είναι διδάγματα πολύτιμα για την ποίηση. ..Η αξία ενός ποιήματος βρίσκεται όχι σε αυτό που λέει, αλλά σε αυτό που είναι.

•(μια συνομιλία του Γιάννη Ρίτσου με τον Αντώνη Φωστιέρη και τον Θανάση Νιάρχο, η λέξη, 2004, σελ. 807)

ΚΡΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ

- «Να θέλεις να γνωρίσεις τον Ρίτσο από το δελτίο ταυτότητας που του έχει παραδώσει το Κόμμα, είναι σα να γυρεύεις να μυρίσεις το άρωμα ενός σπάνιου κρασιού από την ετικέτα που ο εμφιαλωτής έχει κολλήσει στο μπουκάλι.»
- ο βίος του μέλλει ν' αναπτυχθεί όχι σαν κύκλος με το ένα και ασάλευτο κέντρο, αλλά σαν «έλλειψη» με δυο εστίες: την Ποίηση και την Επανάσταση.
- *Βαθύς γκρεμός,/ η ποίηση εδώ, κ'ή δράση αντικρυστά/ κ'οι στίχοι, εύθραυστες γέφυρες πάνω στο ναι και στ'όχι. (Α',14)*
- *Είναι εύκολο να συμφωνήσεις μες στο θόρυβο/ή κάτου απ'τις σημαίες. Η δυσκολία αρχίζει/σαν σταματήσει η κίνηση και μείνεις μόνος/χωρίς μάρτυρες και χωρίς προφυλάξεις (Β'184)*

Το 1935, γράφει το πρώτο ποίημα σε ελεύθερο στίχο: «Ο ξένος»:

Ζητωκραύγασες, χειροκρότησες./Μα τώρα η σάλπιγγα του θριάμβου σου/ έχει πεθάνει.

Σα να συνειδητοποιεί από τότε τι του συμβαίνει και ποια είναι τα διλήμματα:

Αμφίρροπος ακόμη στέκω...

Πού τελειώνει το χρέος και πού αρχίζει η ποίηση; Οι άνθρωποι εύκολα αναγνωρίζουν και επικροτούμε μέσα στους στίχους τις ιδέες που αγαπούν, μα δύσκολα πολύ προσεγγίζουν την ποίηση...Μπορώ να πω πως η ποίηση δεν γράφεται μόνον με ιδέες.

(γράμμα στη Χρύσα Προκοπάκη), 1972.

ΔΗΜΗΡΟΥΛΗΣ

- Το έργο του Ρίτσου υπερκαθορίζεται από τρεις κύριες συντεταγμένες: την κομμουνιστική ιδεολογία, την αισθητική του μοντερνισμού και το όραμα της κοινωνικής ευθύνης ως προς τον τόνο της ποιητικής εκφοράς. Χωρίς αυτές τις συντεταγμένες δεν είναι δυνατόν να γίνει κατανοητή η ποιητική του λέξις.
- Είναι αδύνατη η προσπέλαση στον ποιητικό κόσμο του Γιάννη Ρίτσου χωρίς το πέρασμα από τον ορίζοντα που συγκροτούν οι τρεις αυτές συντεταγμένες: ο λόγος του έργου αποτυπώνει τη διαρκή αλληλόδραση της ιδεολογίας, της πολιτικής στράτευσης και της καλλιτεχνικής αναζήτησης. Η συμπλοκή τους πάει τόσο βαθιά ώστε κάθε προσπάθεια αποσύνδεσής τους είναι καταδικασμένη να χάσει τη γενική εποπτεία της λογοτεχνικής ταυτότητας του Ποιητή.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ

- Ο Γιάννης Ρίτσος συνέδεσε ρητά και αναπόσπαστα τον εαυτό του, τον κόσμο του, τη γλώσσα του και τη σιωπή του με το όραμα της κομμουνιστικής επανάστασης, με το ιδανικό της σοσιαλιστικής κοινωνίας. Και τούτο επηρέασε καταλυτικά και την πολιτική και την ποιητική του. Αλλά αν αυτό το ξεχάσουμε, γιατί σήμερα μας φέρνει σε αμηχανία, τότε είναι σαν να μελετάμε τον Κάλβο έξω από την Ελληνική Επανάσταση, τον Καβάφη έξω από την Αλεξάνδρεια, τον Μαγιακόφσκι έξω από την Οκτωβριανή Επανάσταση.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΚΚΟΡΗΣ

- Η καλλιτεχνική πορεία του Ρίτσου από το τέλος της δεκαετίας του 1940 και ύστερα δείχνει ότι, αν και ως ποιητής γραμματολογικά ανήκει στη γενιά του '30, κατορθώνει σε καίρια σημεία της μεταπολεμικής του παραγωγής να συγκεράσει δημιουργικά και τις τρεις βασικές τάσεις που εντοπίστηκαν στο έργο ποιητών της πρώτης, τουλάχιστον, μεταπολεμικής γενιάς: κοινωνική-πολιτική, υπαρξιακή, υπερρεαλίζουσα.
- *Τι να τις κάνεις τώρα τις μετρήσεις, τις συγκρίσεις;/ Πώς να ζυγιάσει το βάρος των πραγμάτων;/ Την πρώτη και την τελευταία σου λέξη/ την είπαν ο έρωτας και η επανάσταση/ Όλη σου τη σιωπή την είπε η ποίηση
(Στο Νοσοκομείο, Τα αρνητικά της σιωπής, Καρλόβασι, 5.7.87)*

ΤΙ ΚΟΜΙΖΕΙ Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ;

•Νομίζω ότι κανείς άλλος ποιητής μας δεν κατάφερε, στο βάθος και την έκταση που το επεχείρησε και το επέτυχε ο Ρίτσος, να μυθοποιήσει την ατομική και τη συλλογική εμπειρία»

Αναστάσης Βιστωνίτης/ η λέξη, 2004.

Όπως φαίνεται από τό παραπάνω σημείωμα, ο Ρίτσος, στήν έξηντάχρονη αδιάλειπτη ενασχόληση του μέ τήν ποίηση, δοκίμασε τή φωνή του σ' δλες τίς κλίμακες. Μέ τό έργο του εισήλθε σέ όλα τά ορατά καί αόρατα, άντλησε από τό βάθος του χρόνου καί τό πλάτος του κοινωνικού χώρου. Εκμεταλλεύθηκε δυναμικά τόν πλούτο τής νεοελληνικής γλώσσας. Συμφιλίωσε τούς αγώνες για τά καίρια προβλήματα τής εποχής μας μέ τήν εσωτερική βίωση τών πραγμάτων καί τήν αναζήτηση τού νοήματος τής ύπαρξης. Στίς μείζονες συνθέσεις καί στά μικρά ποιήματα, όπως καί στά δοκίμια του, ανέδειξε μιά σύγχρονη ευαισθησία, προσαρμόζοντας τή φωνή του στους χαμηλούς τόνους τής βαθιάς επικοινωνίας καί τής εξομολογητικότητας.

Τα πιό πολλά χρυσά σου νομίσματα / τά 'κρυφες στίς οπές του τοίχου. / Όταν θά γκρεμιστεί τό σπίτι / ίσως τά βρουν.

Αυτό τό «Ίσως» είναι ή πρόκληση ν' ακούσουμε καί τήν άλλη φωνή, τή μύχια, τήν εξομολογητική, τήν πιό δική του (ΠΡΟΚΟΠΑΚΗ)

Αγγέλα Καστρινάκη

Ο Ρίτσος τονίζει τη συλλογικότητα του αγώνα για την έκφραση και τα αναπόφευκτα λάθη, με δεδομένο τον πειραματικό χαρακτήρα της τέχνης αυτής. Υπογραμμίζει επίσης την ανάγκη της ελληνικότητας (χωρίς να πει την ίδια τη λέξη):

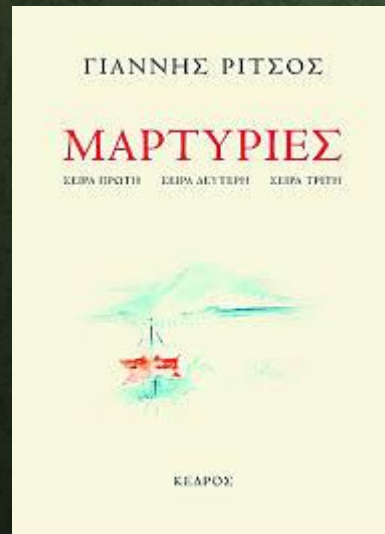
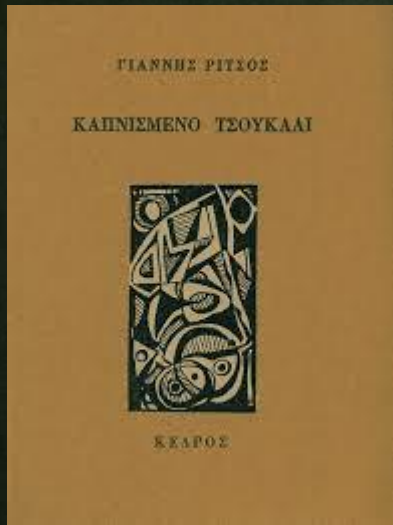
«Σήμερα πιότερο από ποτές ριζοβολήσαμε στα χώματά μας» κλπ.

Ενώ ως προτιμότερη μορφή έκφρασης ορίζει τον υπερρεαλισμό:

«Όλες οι μορφές βάζουνε το λιθάρι τους. Κι ο υπερρεαλισμός το ίδιο και πιότερο αυτός. Γιατί μας έδωσε ένα δίδαγμα τόλμης [...], δημιούργησε ένα προηγούμενο αισθητικής λευτεριάς»-

ο υπερρεαλισμός αυτός όμως θα είναι πλέον «λογικευμένος».

ΠΟΙΑ ΕΡΓΑ ΔΙΝΟΝΤΑΙ ΠΡΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

- ❖ γραμμένο το 1936, με αφορμή τη δολοφονία του Τάσου Τούσια, καπνεργάτη, σε μια διαδήλωση στη Θεσσαλονίκη
- ❖ ποιητική φόρμα του μοιρολογιού, σε επαφή με τη λαϊκή παράδοση
- ❖ τολμηρές υπερρεαλιστικές σκηνές και λόγος
- ❖ ποίημα που συγκινεί τα παιδιά και αποτελεί καλή βάση για ασκήσεις δημιουργικής γραφής, λόγω της διαχρονικότητας του θρήνου της μάνας

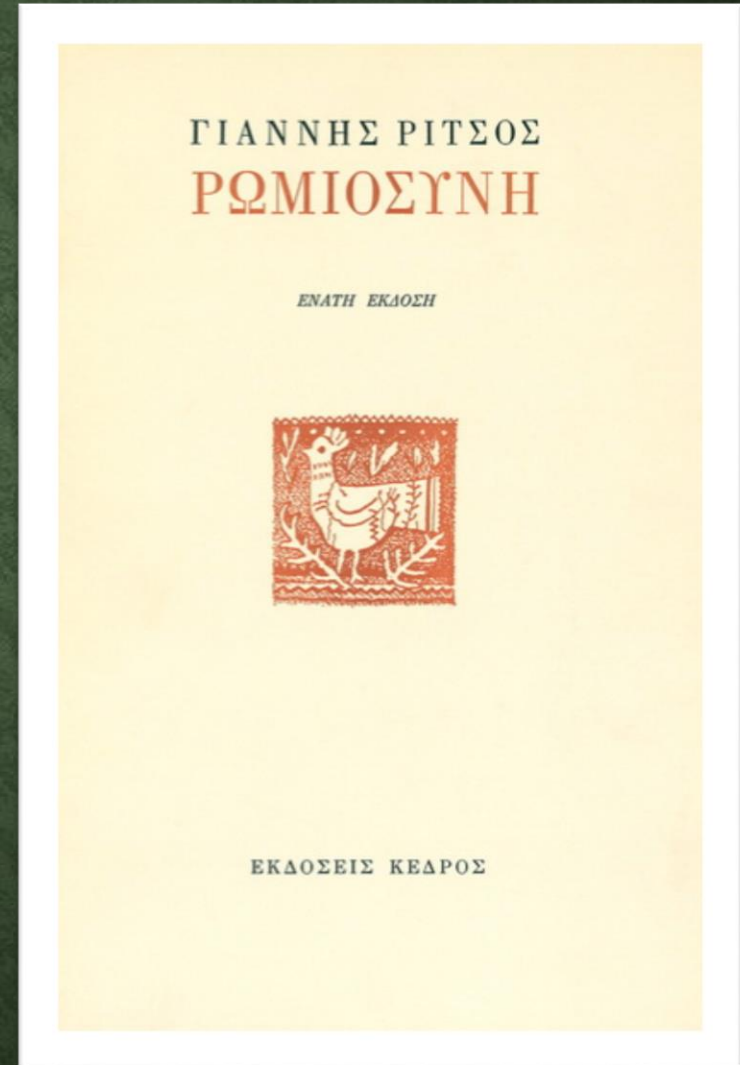
ΡΩΜΙΟΣΥΝΗ

❖ Γράφτηκε: 1945-1947

❖ Εκδόθηκε: 1954

❖ Ποίημα εμβληματικό για τους κοινωνικοπολιτικούς προβληματισμούς του Γιάννη Ρίτσου

❖ Ανθολογείται στο σχολικό εγχειρίδιο.

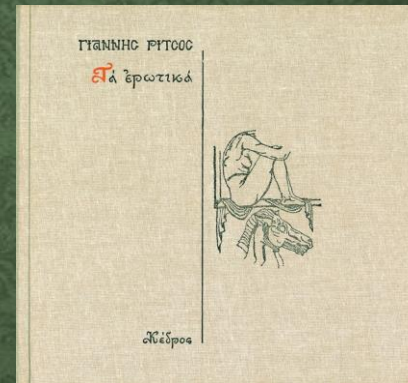
Η ΣΟΝΑΤΑ ΤΟΥ ΣΕΛΗΝΟΦΩΤΟΣ

- ❖ Θεωρείται το αριστούργημα της Τέταρτης Διάστασης
 - ❖ Γράφτηκε:
 - ❖ Εκδόθηκε:
- ❖ Ποίημα υπαρξιακό, με πληθώρα θεμάτων
- ❖ Χρόνος, θάνατος, μοναξιά, απολογισμός ζωής, έρωτας, όνειρα, κούραση, εγκλεισμός, φυγή, ποίηση, ψυχασθένεια

ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΙΚΡΑ

υπάρχει πληθώρα τέτοιων και καθένας μπορεί να διαλέξει αυτό που του ταιριάζει στη διδασκαλία του. Επιλέγω κάποια αποσπάσματα από το *Πρωινό Άστρο*, ένα τραγούδι για την κόρη του, ένα από τα *Ερωτικά*, *Σάρκινος Λόγος* και το *Επιλογικό*, ένα ποίημα ποιητικής.

- Κοριτσάκι μου,
μὲς στὸ βουβὸ πηγάδι τοῦ φεγγαριοῦ
σοῦ ἔπεσε ἀπόψε τὸ πρῶτο δαχτυλίδι σου.
- Δὲν πειράζει.
- Ἀργότερα θὰ φτιάξεις ἄλλο
νὰ παντρευτεῖς τὸν κόσμο μὲς στὸν ἥλιο.
- Γιατὶ δὲν εἶναι κοριτσάκι
νὰ μάθεις μόνο ἐκεῖνο ποὺ εἶσαι,
ἐκεῖνο ποὺ ἔχεις γίνει,
εἶναι νὰ γίνεις
ὅ,τι ζητάει
ἢ εὐτυχία τοῦ κόσμου.
- Ἄλλη χαρὰ
δὲν εἶναι πιὸ μεγάλη
ἀπ' τὴ χαρὰ ποὺ δίνεις
Νὰ τὸ θυμᾶσαι κοριτσάκι.

- Κοριτσάκι μου,
θέλω νὰ σοῦ φέρω
τὰ φαναράκια τῶν κρίνων
νὰ σοῦ φέγγουν τὸν ὕπνο σου.
- Θέλω νὰ σοῦ φέρω ἓνα περιβολάκι
ζωγραφισμένο μὲ λουλουδόσκονη
πάνω στο φτερὸ μιᾶς πεταλούδας
νὰ σεργιανάει τὸ γαλανὸ ὄνειρό σου.
- Θέλω νὰ σοῦ φέρω
ἓνα σταυρουλάκι ἀύγινὸ φῶς
δυὸ ἀχτίνες σταυρωτὲς ἀπὸ τοὺς
στίχους μου
νὰ σοῦ ξορκίζουν τὸ κακὸ
νὰ σοῦ φωτᾶνε μὴ σκοντάψεις.

ΕΠΙΛΟΓΙΚΟ

Νὰ μὲ θυμόσαστε - εἶπε. Χιλιάδες χιλιόμετρα περπάτησα
χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, πάνω σὲ πέτρες κι ἀγκάθια,
γιὰ νὰ σᾶς φέρω ψωμί καὶ νερό καὶ τριαντάφυλλα.

Τὴν ὁμορφιὰ

Ποτές μου δὲν τὴν πρόδωσα. Ὅλο τὸ βίός μου τὸ μοίρασα δίκαια.
Μερτικὸ ἐγὼ δὲν κράτησα. Πάμπτωχος. Μ' ἓνα κρινάκι τοῦ ἀγροῦ
τὶς πιὸ ἄγριες νύχτες μας φώτισα. Νὰ μὲ θυμᾶστε.

Καὶ συγχωρᾶτε μου αὐτὴ τὴν τελευταῖα μου θλίψη:

Θᾶθελα

ἀκόμη μιὰ φορὰ μὲ τὸ λεπτὸ δρεπανάκι τοῦ φεγγαριοῦ νὰ θερίσω
ἓνα ὄριμο στάχυ. Νὰ σταθῶ στὸ κατώφλι, νὰ κοιτάω,
καὶ νὰ μασῶ σπυρὶ σπυρὶ τὸ στάρι μὲ τὰ μπροστινά μου δόντια
θαυμάζοντας κι εὐλογώντας τοῦτον τὸν κόσμον ποὺ ἀφήνω,
θαυμάζοντας κι Ἐκεῖνον ποὺ ἀνεβαίνει τὸ λόφο στὸ πάγχρυσον λιόγερμα.

Δέστε:

Στὸ ἀριστερὸ μανίκι του ἔχει ἓνα πορφυρὸ τετράγωνο μπάλωμα. Αὐτὸ
δὲν διακρίνεται πολὺ καθαρά. Κι ἤθελα αὐτὸ προπάντων νὰ σᾶς δείξω.

Κι ἴσως γι' αὐτὸ προπάντων θ' ἄξιζε νὰ μὲ θυμᾶστε.

ΣΑΡΚΙΝΟΣ ΛΟΓΟΣ

Τί ὄμορφη πού εἶσαι. Μὲ τρομάζει ἡ ὀμορφιά σου. Σὲ πεινάω. Σὲ διψάω.

Σοῦ δέομαι: Κρύψου, γίνε ἀόρατη γιὰ ὄλους, ὀρατὴ μόνο σ' ἐμένα.

Καλυμένη ἀπ' τὰ μαλλιά ὡς τὰ νύχια τῶν ποδιῶν μὲ σκοτεινὸ διάφανο πέπλο

διάστικτο ἀπ' τοὺς ἀσημένιους στεναγμοὺς ἔαρινῶν φεγγαριῶν.

Οἱ πόροι σου ἐκπέμπουν φωνήεντα, σύμφωνα ἡμερόεντα.

Ἀρθρώνονται ἀπόρρητες λέξεις. Τριανταφυλλιᾶς ἐκρήξεις ἀπ' τὴ πράξη τοῦ ἔρωτα.

Τὸ πέπλο σου ὀγκώνεται, λάμπει πάνω ἀπ' τὴ νυχτωμένη πόλη μὲ τὰ ἡμίφωτα μπάρ,

τὰ ναυτικὰ οἶνομαγειρεῖα.

Πράσινοι προβολεῖς φωτίζουνε τὸ διανυκτερεῦον φαρμακεῖο.

Μιὰ γυάλινη σφαῖρα περιστρέφεται γρήγορα δείχνοντας τοπία τῆς ὑδρογείου.

Ὁ μεθυσμένος τρεκλίζει σὲ μία τρικυμία φουσημένη ἀπ' τὴν ἀναπνοὴ τοῦ σώματός σου.

Μὴ φεύγεις. Μὴ φεύγεις. Τόσο ὑλική, τόσο ἄπιαστη.

Ένας πέτρινος ταῦρος πηδάει ἀπ' τὸ ἀέτωμα στὰ ξερὰ χόρτα.
Μιὰ γυμνὴ γυναῖκα ἀνεβαίνει τὴ ξύλινη σκάλα κρατώντας μιὰ λεκάνη μὲ
ζεστὸ νερό.
Ὁ ἀτμὸς τῆς κρύβει τὸ πρόσωπο.
Ψηλὰ στὸν ἀέρα ἓνα ἀνιχνευτικὸ ἐλικόπτερο βομβίζει σὲ ἀόριστα σημεῖα.
Φυλάξου. Ἐσένα ζητοῦν. Κρύψου βαθύτερα στὰ χέρια μου.
Τὸ τρίχωμα τῆς κόκκινης κουβέρτας ποὺ μᾶς σκέπει, διαρκῶς
μεγαλώνει.
Γίνεται μία ἔγκυος ἀρκούδα ἢ κουβέρτα.
Κάτω ἀπὸ τὴ κόκκινη ἀρκούδα ἐρωτευόμαστε ἀπέραντα,
πέρα ἀπ' τὸ χρόνο κι ἀπ' τὸ θάνατο πέρα, σὲ μιὰ μοναχικὴ παγκόσμιαν
ἔνωση.
Τί ὄμορφη ποὺ εἶσαι. Ἡ ὀμορφιά σου μὲ τρομάζει.
Καὶ σὲ πεινάω. Καὶ σὲ διψάω. Καὶ σοῦ δέομαι: Κρύψου.

Ἀθήνα 18.11.80

- ❖ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟΣ ΧΡΟΝΟΣ: 6 διδακτικές ώρες
- ❖ ΧΩΡΟΣ: αίθουσα προβολών, σχολική τάξη
- ❖ ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: ομαδοσυνεργατική, εποικοδομιστική
- ❖ ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: ερμηνευτική, δομιστική/φορμαλιστική

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- Πρώτο δίωρο: προαναγνωστική φάση
- **1^η ώρα:** παρακολούθηση βίντεο για τη ζωή και το έργο του Γιάννη Ρίτσου, ερωτήσεις κατανόησης επί των βίντεο. Βίντεο Υπουργείου Πολιτισμού, απόσπασμα από εκπομπή της ΕΡΤ με εστίαση στο «Πώς γράφω;», ολιγόλεπτο βίντεο από απαγγελία «Ρωμιοσύνης», ολιγόλεπτο βίντεο με εικαστικές δημιουργίες Ρίτσου. Στόχος: να μάθουν κάποια (λίγα) βιογραφικά στοιχεία οι μαθητές/τριες, να δουν και να ακούσουν τον ποιητή, να πληροφορηθούν για το εύρος και τη σημασία του έργου του.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιες βασικές πληροφορίες αντλούμε για τον ποιητή, από το βίντεο που παρακολουθήσαμε;
2. Τι είναι η γραφή για τον ποιητή και πώς γράφει ποιήματα;
3. Τι εντύπωση σας έκαναν οι ζωγραφιές του; Μπορούμε ίσως να τις συσχετίσουμε με την ποίησή του;
4. Τι εντύπωση σας έκανε η απαγγελία της Ρωμιοσύνης; Πώς ανταποκρινόταν ο κόσμος; Πιστεύετε ότι σήμερα θα ήταν ανάλογη η ανταπόκριση; Υπάρχουν κοινά στοιχεία ανάμεσα στις δύο εποχές;

ΑΚΡΟΑΣΗ ΜΕΛΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ

- 2^η ώρα: ακρόαση επιλεγμένων μελοποιημένων ποιημάτων και ερωτήσεις επί αυτών. Στόχος: επαφή με ένα αισθητικό γεγονός των δεκαετιών '60-'70 (μελοποιημένη ποίηση), συζήτηση για την αισθητική αποτελεσματικότητα (τότε και τώρα), επαφή με τη θεματολογία της ποίησης του Γιάννη Ρίτσου. Η ακρόαση γίνεται τμηματικά και προσαρμοσμένη στα ερωτήματα. Δεν πλατυάζω στις απαντήσεις, ώστε να ακούσουμε όσο το δυνατόν πιο πολλά.
- Τα τραγούδια που επιλέγονται είναι: *Μέρα Μαγιού μου μίσειψες, Βασίλειψες αστέρι μου σε τρεις εκτελέσεις, Αυτά τα κόκκινα σημάδια στους τοίχους μπορεί να' ναι κι από αίμα, Ο φίλος μας ο Ντικ, Φεγγάρι βάσανο, Χωρισμός, μια εικαστική απόδοση του Πρωινού Άστρου.*
- Η επιλογή υπόκειται σε κριτήρια, συμπεριλαμβανομένων και των δικών μου ακουσμάτων:

- Είναι σημαντικό τα παιδιά να έρχονται σε επαφή με διαφορετικά ακούσματα από τα καθημερινά και να μάθουν να ακούνε προσεκτικά, να συνδυάζουν λόγο και μουσική, να αξιολογούν.
- Νομίζω ότι αξίζει να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά ότι πολλοί και διαφορετικοί μουσικοί μελοποίησαν Γιάννη Ρίτσο, καθώς και τη μεγάλη σημασία που είχε αυτή η μελοποίηση για τη διάδοση της ποίησης σε ευρύτερα λαϊκά στρώματα. Μέσα από τα τραγούδια που επιλέγω, έρχονται σε επαφή με την απάντηση στο ερώτημα για το εύρος της θεματολογίας του Γιάννη Ρίτσου.
- Τέλος, καθόλου υποδεέστερο ως διδακτικός στόχος, ακούμε και μαθαίνουν για πολύ σημαντικούς Έλληνες δημιουργούς όπως ο Μίκης Θεοδωράκης, ο Χρήστος Λεοντής, ο Νίκος Μαμαγκάκης, ο Θάνος Μικρούτσικος. Ακούνε μεγάλους τραγουδιστές: Γρηγόρη Μπιθικώτση, Μαίρη Λίντα, Φλέρυ Νταντωνάκη, Γιάννη Πουλόπουλο, Νίκο Ξυλούρη, Γιώργο Μεράντζα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Στο Μέρα Μαγιού, να προσδιορίσετε ποιος μιλάει και σε ποιον απευθύνεται. Πώς φαντάζεστε αυτήν τη γυναίκα;
2. Να κατατάξετε τις τρεις εκτελέσεις του τραγουδιού Βασίλειψες αστέρι μου, από αυτήν που σας αρέσει περισσότερο σε αυτήν που σας αρέσει λιγότερο και να αιτιολογήσετε την άποψή σας.
3. Αφού ακούσετε προσεκτικά τα δυο τραγούδια του Νίκου Μαμαγκάκη με τον Γιάννη Πουλόπουλο, να πείτε το θέμα τους και να αξιολογήσετε τη μελοποίησή τους.
4. Να χαρακτηρίσετε τη γλώσσα στο απόσπασμα από το Πρωινό Άστρο και να καταγράψετε τα συναισθήματα που σας δημιουργεί. Ποιο είναι το κύριο υλικό που χρησιμοποιεί ο ποιητής;
5. Από πού νομίζετε ότι έχει αντλήσει ο ποιητής την έμπνευσή του για να γράψει τα ποιήματα: *Καπνισμένο Τσουκάλι* και ο *Ντικ*;
6. Τι νομίζετε ότι είναι αυτό που οδήγησε τους συνθέτες να μελοποιήσουν ποιήματα του Γιάννη Ρίτσου;

Χωρισμός ομάδων, ανάθεση ποιημάτων, ενημέρωση για την κλειστή ομάδα εργασίας. Ανατίθεται στους μαθητές/τριες για το επόμενο μάθημα η εξής εργασία: να αναγνώσουν τα δοθέντα ποιήματα καθώς και τα συνοδευτικά κείμενα για τη ζωή και το έργο του Γιάννη Ρίτσου.

Στόχος: να εμπεδώσουν το περιεχόμενο του πρώτου διώρου και να μπορέσουν στο επόμενο μάθημα να μπουν κατευθείαν στην επεξεργασία των ποιημάτων με βάση τις ερωτήσεις στα φύλλα εργασίας.

Δεύτερο δίωρο: επεξεργασία κειμένων

- **3^η ώρα- 4^η ώρα:** οι μαθητές εργάζονται στην τάξη τους σε ομάδες. Οι εργασίες δίνονται επί τόπου σε φωτοτυπία. Κάθε δέκα λεπτά της ώρας, αναπτύσσεται ένας κύκλος απαντήσεων από κάθε ομάδα. Με αυτόν τον τρόπο υπολογίζεται ότι μπορούν να απαντηθούν σε δύο διδακτικές ώρες τρεις με τέσσερις (το πολύ) ερωτήσεις κάθε ομάδας. Οι υπόλοιπες θα απαντηθούν γραπτά και θα παραδοθούν την επόμενη εβδομάδα. Θα αξιολογηθούν από τη διδάσκουσα και μόνο πλευρές αυτών θα παρουσιαστούν επιλεκτικά στην τάξη. Η άσκηση δημιουργικής γραφής είναι προαιρετική.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΙΤΑΦΙΟ

1. Να παρουσιάσετε σύντομα στους συμμαθητές σας το περιεχόμενο και την αφορμή του ποιήματος. Στη συνέχεια, να διαλέξετε αποσπάσματα από το ποίημα και να τα απαγγείλετε/αναγνώσετε στην τάξη.
2. Ποιο είδος δημοτικού τραγουδιού μιμείται το ποίημα; Ποια άλλα χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού βρίσκετε μέσα στο ποίημα;
3. Ποια στοιχεία της προσωπικότητας του νέου τραγουδάει η μάνα του καθώς τον μοιρολογά; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές σε συγκεκριμένους στίχους.
4. Πώς ένιωθε η μάνα πλάι στο γιο της και πώς νιώθει τώρα που τον έχασε; Να απαντήσετε με συγκεκριμένες αναφορές στο κείμενο.
5. Να αποδώσετε δυο χαρακτηρισμούς για τη γλώσσα του ποιήματος. Να δώσετε πέντε παραδείγματα για κάθε χαρακτηρισμό, τα οποία τεκμηριώνουν την κρίση σας.
6. **Άσκηση δημιουργικής γραφής:** Να κάνετε μια μικρή δραματοποίηση ή ένα βίντεο στο οποίο να έχετε και σύγχρονες αναφορές σε γεγονότα στα οποία ταιριάζει το ποίημα *Επιτάφιος* του Γιάννη Ρίτσου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗ

1. Να παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας, σε αφηγηματικό λόγο, το περιεχόμενο της *Ρωμιοσύνης*, επιλέγοντας και ορισμένους στίχους που σας αρέσουν, για να τους αναγνώσετε, να τους απαγγείλετε ή να τους δραματοποιήσετε.
2. Ποια είναι η σχέση ανθρώπου- φύσης όπως παρουσιάζεται μέσα στο απόσπασμα; Να απαντήσετε κοιτώντας κυρίως τις πρώτη, δεύτερη και τελευταία στροφή.
3. Να παρουσιάσετε τους ανθρώπους αυτού του τόπου, με υλικό από το ποίημα. Τι είναι, τελικά, για τον ποιητή η Ρωμιοσύνη; Πώς συνδέεται με την εποχή που γράφτηκε το ποίημα;
4. Ποια είναι η σχέση των ζωντανών με τους νεκρούς; Έχετε συναντήσει μια ανάλογη αντίληψη σε άλλα ελληνικά ποιήματα, άλλων εποχών; Ποιων;
5. Να εντοπίσετε τρεις ρεαλιστικές και τρεις υπερρεαλιστικές εικόνες, οι οποίες –κατά τη γνώμη σας- είναι πολύ δυνατές ως προς το να αναδείξουν τους ανθρώπους και τον τόπο.
6. Να βρείτε δυο παραδείγματα επανάληψης και να σημειώσετε τον αισθητικό τους ρόλο. Να βρείτε δύο παρομοιώσεις και να σημειώσετε τι παρομοιάζεται με τι και γιατί.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΟΝΑΤΑ

1. Να παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας, σε αφηγηματικό λόγο, το περιεχόμενο της *Σονάτας του Σεληνόφωτος*, επιλέγοντας και ορισμένους στίχους που σας αρέσουν, για να τους αναγνώσετε, να τους απαγγείλετε ή να τους δραματοποιήσετε.
2. Να περιγράψετε τη γυναίκα της *Σονάτας* με υλικό τα στοιχεία που παρέχει, με τρόπο άμεσο ή έμμεσο, το κείμενο.
3. Το φεγγάρι και ο ρόλος του στην ατμόσφαιρα του ποιήματος.
4. Πώς περιγράφεται το σπίτι και ποια η σχέση της ηρωίδας με τον ιδιωτικό της χώρο;
5. Ένας διάχυτος ερωτισμός διαπερνάει το κείμενο· να εντοπίσετε τους σχετικούς στίχους και να σχολιάσετε τον χαρακτήρα του ερωτικού στοιχείου στο ποίημα.
6. Πώς λειτουργούν τα πράγματα μέσα στο ποίημα και τι είδους πράγματα προτιμώνται;
7. Αναζητήστε στοιχεία υπερρεαλιστικά στη *Σονάτα του Σεληνόφωτος*.
8. **Άσκηση δημιουργικής γραφής:** Να γράψετε ένα εξομολογητικό κείμενο σε ελεύθερο στίχο, το οποίο να αφορμάται ή να εμπεριέχει στίχους ή εικόνες ή θέματα που σας άρεσαν από τη *Σονάτα* ή να επινοήσετε και να καταγράψετε (και να δραματοποιήσετε) έναν υποθετικό διάλογο ανάμεσα σε εσάς και τη *Γυναίκα με τα Μαύρα*.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΙΚΡΑ

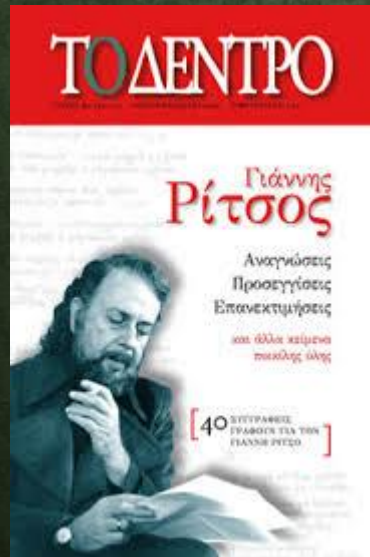
1. Να παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας, σε αφηγηματικό λόγο, το περιεχόμενο των ποιημάτων που σας δόθηκαν, επιλέγοντας και ορισμένους στίχους που σας αρέσουν, για να τους αναγνώσετε, να τους απαγγείλετε ή να τους δραματοποιήσετε.
2. Για την κόρη του: Ποια συναισθήματα της ποιητικής φωνής εγγράφονται στα ποιήματα; Να αναφέρετε στίχους. Ποια συναισθήματα και σκέψεις γεννούν σε εσάς τα ποιήματα;
3. Ποιο είναι το κύριο ποιητικό υλικό του ποιητή σε αυτά τα ποιήματα; Να φέρετε παραδείγματα.
4. Για το Επιλογικό: Ποιος/α μιλάει (ταυτότητά της ποιητικής φωνής) και ποια επιθυμία εκφράζει;
5. Τι συμβολίζει –κατά τη γνώμη σας- το «πορφυρό τετράγωνο μπάλωμα»; Γιατί η ποιητική φωνή επιθυμεί να τη θυμούνται για αυτό;
6. Για τον σάρκινο λόγο: Να εντοπίσετε στίχους, οι οποίοι αποτελούν φορείς του ερωτικού συναισθήματος.
7. **ΑΣΚΗΣΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ**: Να γράψετε ένα ποίημα σε ελεύθερο στίχο, με ρεαλιστικές και υπερρεαλιστικές εικόνες, το οποίο να απευθύνεται σε ένα αγαπημένο πρόσωπο και στο οποίο να χρησιμοποιείτε λέξεις, εικόνες, θέματα από τα τρία ποιήματα που σας δόθηκαν. Ή: να φτιάξετε μια ζωγραφιά ή ένα μικρό βίντεο, τα οποία θα εμπνέονται ή θα αισθητοποιούν ένα από τα δοθέντα ποιήματα.

- Δίνω βαρύτητα στις εργασίες που είναι σημειωμένες.
- Οι πρώτες του κάθε φύλλου εργασίας θα συζητηθούν οπωσδήποτε στην τάξη, για δυο λόγους: 1) όταν τα παιδιά δουλεύουν σε ομάδες, συνήθως επικεντρώνουν στη δική τους εργασία και αγνοούν των υπολοίπων. Με την πρώτη άσκηση του κάθε φύλλου εργασίας στοχεύω σε μια –όσο το δυνατόν- ομογενοποίηση της παρακολούθησης, 2) θεωρώ πολύ σημαντικό τα παιδιά να διαλέγουν και να αναγιγνώσκουν ή απαγγέλουν στίχους στους συμμαθητές/τριες τους.
- Για κάθε ποίημα ξεχωριστά:

- Από τον **ΕΠΙΤΑΦΙΟ**, θέλω να συζητήσουμε στην τάξη τη σχέση με το μοιρολόι, το οποίο εξάλλου γνωρίζουν τα παιδιά από την προηγούμενη τάξη. Επίσης να συνειδητοποιήσουν πώς μια εντελώς παραδοσιακή μορφή ποίησης μπορεί να αναβαπτίζεται και να συνδέεται με μοντερνιστικά στοιχεία.
- Από τη **Ρωμιοσύνη**, αναδεικνύω τη σχέση του νεοέλληνα με τη φύση και με τους νεκρούς. Και πάλι σημειώνουμε τη σχέση της ποίησης του Ρίτσου με το δημοτικό τραγούδι και με την ομηρική ποίηση.
- Από τη **Σονάτα**, επιλέγω να σταθώ στα πράγματα και στον χώρο, διότι είναι κομβικά σημεία στην ποίηση του Ρίτσου. Ειδικά τα πράγματα, κάθε λογής, εμφορούνται από συναισθήματα και λειτουργούν συμβολικά. Με το χώρο στη Σονάτα, μου δίνεται η δυνατότητα να συζητήσω για τον εγκλεισμό, την απομόνωση και τη λαχτάρα της φυγής.
-
- Από τα άλλα, επιμένω στον λυρισμό του **Πρωινού Άστρου**, καθώς και στον ερωτισμό του **Σάρκινου Λόγου**.

ΤΡΙΤΟ ΔΙΩΡΟ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

- 5^η ώρα: παρουσίαση εργασιών δημιουργικής γραφής.
- 6^η ώρα: αξιολόγηση γνώσεων που έχουν αποκτηθεί, μέσα από ενδεικτικές ερωτήσεις σε αδίδακτο κείμενο του Γιάννη Ρίτσου. Η εστίαση γίνεται σε όσα ήδη έχουν συζητηθεί.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ

Αλεξάνδρα Στριφτόμπολα

Καθηγήτρια φιλόλογος

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης στη Νεοελληνική Λογοτεχνία

5^ο Γενικό Λύκειο Νέας Σμύρνης

Απρίλιος 2017

